

Parapatics Andrea

Spanyolországi konferencia a grammatikatanítás és a metanyelvi tudat kapcsolatáról (III. International Conference on Teaching Grammar)

2019 januárjában harmadik alkalommal rendezte meg az (anya)nyelvi nevelés és a nyelvoktatás kérdéseivel foglalkozó nemzetközi konferenciáját az Universitat Autònoma de Barcelona és az Universitat de València felsőoktatási intézményekben működő két kutatócsoport, a Grup de Recerca sobre l'Ensenyament i l'Aprentatge de Llengües és a Grup d'Investigació en Ensenyament de Llengües. A konferencia elsősorban arra kereste a választ, milyen új irányok, milyen elméleti és gyakorlati megoldási lehetőségek állnak rendelkezésre a 21. században a grammatikai ismeretek minél hatékonyabb átadásához az anyanyelvi nevelésben, illetve az idegen nyelvek tanítása során. Több előadás foglalkozott a nyelvtanítás és a nyelvelméletek kapcsolatával, valamint a grammatika tanításának történeti aspektusaival is. Számos más nemzetközi nyelvészeti és didaktikai konferencia témájához hasonlóan e rendezvény szervezői, plenáris és szekció-előadói is hangsúlyozták: a nyelvtani tudás minden állampolgár általános műveltségének a része kellene, hogy legyen, hiszen elengedhetetlen a tudatos kommunikációhoz akár anyanyelvi beszélőként, akár egy új nyelv elsajátításában.

A háromnapos találkozón három plenáris előadás hangzott el. Egy kerekasztal-beszélgetés és egy spanyol nyelvű grammatikai terminológiai könyv bemutatóján túl hét párhuzamos szekcióban folyt a munka. Több mint kétszáz előadó mutatta be kutatási eredményeit, tapasztalatait és javaslatait, így ebben az írásban csupán szemezgetésre nyílik lehetőség az anyanyelvi nevelés kérdéseivel foglalkozó előadások közül. A számos spanyolországi (spanyol, katalán, baszk) egyetem oktatóin kívül sok előadó érkezett más országokból is, így Angliából, Hollandiából, Belgiumból, Franciaországból, Andorrából, Portugáliából, Görögországból, Szerbiából, Norvégiából, Finnországból, Oroszországból, de Mexikóból, Chiléből, Argentínából, Kolumbiából, Uruguayból, Brazíliából, Észak-Amerikából, Kanadából, Libanonból, Tajvanról, Japánból, Dél-Koreából és Indiából is. Magyarországot jelen beszámoló szerzője képviselte előadóként a Pannon Egyetemről.



1. kép

A konferencia helyszíne: az Universitat Autònoma de Barcelona bellaterrai kampusza
(A kép forrása: <http://www.uab.cat>)

Az Exeteri Egyetem (University of Exeter) oktatója, Debra Myhill plenáris előadása a metanyelvi tudat jelentőségét emelte ki az írásbeli kommunikáció fejlesztésében. A nyelvről szóló ismeretek tudatosítása jellemzően és szükségszerűen a két- vagy többnyelvű nyelvelsajátítás kapcsán jelenik meg, esetleg a szóbeliség korai szakaszában. A tudatos nyelvhasználat azonban az íráskészséget is nagymértékben támogatja, hiszen a tanulók így válnak önállóbbá annak eldöntésében, melyik nyelvtani formát válasszák az írott szövegek alkotásakor. Ennek eléréséhez Myhill szerint a kulcs a pedagógusok szemléletváltásában rejlik: folyamatosan szem előtt kell tartaniuk és felhívniuk a tanulók figyelmét arra, hogy egy bemutatott nyelvtani jelenség milyen kapcsolatban áll az írott szövegekkel, és hosszas definíciók helyett elsősorban az életből vett nyelvi adatokon keresztül érdemes rávezetni őket a magyarázatra. Például megfigyeltethetjük a tanulókkal, milyen nyelvtani formulákat használnak az újságírók ugyanannak az eseménynek a bemutatására egy részletesebb riportban vagy egy személyes véleményt is közlő jegyzetben, vagy hogy milyen technikákat alkalmaznak a meggyőzéshez a World Wildlife Fund kampányszövegei. Myhill javaslata továbbá, hogy kezdeményezzünk az osztályteremben beszélgetést nyelvtani kérdésekről, amelynek során a tanulók vitázhatnak egymással az eltérő meglátásaikról. A metanyelvi tudatosítás előnyeinek a felsorolásával az előadó egyúttal amellett érvelt, hogy a grammatikai ismeretek átadása maradjon meg a nemzeti alaptantervekben, illetve bizonyos nemzetek esetében jelenjen meg elvárásaként.

Hasonló törekvésekről számolt be előadásában Joana Batalha, az Universidade Nova de Lisboa oktatója is. Prezentációja szerint a 2001-es portugál nemzeti alaptanterv a tanulók egyik legfontosabb elsajátítandó képességeként, a nyelvről szerzett explicit tudás megalapozójaként utal a grammatika tanítására az anyanyelvi nevelésben. Angolszász mintát – elsősorban Richard Hudson alapelveit – követve a cél tehát az, hogy a nyelvi tudatosság fejlesztésével az implicit anyanyelvi tudás explicitté váljon, ehhez pedig elengedhetetlen a nyelvtani ismeretek rendszerezése, elméleti háttérének a megértése. Batalha ehhez húsz fő negyedik osztályos tanulóval próbálta ki az egyik legújabb tanítási módszert, az úgynevezett nyelvtani laboratóriumot. Ez az egyre divatosabbá váló módszer az új grammatikatanítási megközelítések egyike, amelynek hatékonyságát kutatási eredményekre alapozva az Universidade do Porto két oktatója, Sónia Valente Rodrigues és Purificação Silvano is bemutatta a konferencián. A labormunka a gyermekek intuitív, ösztönös anyanyelvi tudásának a kibontásával indul, majd fokozatosan bevezeti őket a nyelv tudományos vizsgálatába, hipotézisek felállítására és nyelvi adatok tanulmányozására, végül a nyelvről szóló következtetések megfogalmazására buzdítva. Batalhának a csoport tagjai körében végzett további kutatásai azt is bizonyították, hogy a módszer nemcsak a gyermekek tanulási kedvének a meghozásában lehet sikeres, hanem a szövegértési készségük fejlődését illetően is. A portugál nemzeti alaptantervben foglaltakat és a nyelvtanítás hasznosságát a konferencia több előadója is vizsgálta, így például a lisszaboni egyetem oktatói, Adriana Cardoso, Susana Pereira, valamint Ana Luísa Costa.

Astrid Wijnands (University of Applied Sciences Utrecht) és Peter-Arno Coppens (Radboud Universiteit Nijmegen) holland szerzőpáros az anyanyelvi nevelés egy olyan reflektív pedagógiai megközelítését mutatta be előadásában, amely arra buzdítja a tanulókat, hogy konfrontálódjanak grammatikai problémákkal, és a jól formált, a tanórán könnyen elemezhető mondatok helyett küzdjenek meg a mindennapi életben elhangzó, nyelvtani szempontból hibásnak mondható jelenségek kérdésével. Az előadók szerint a pedagógusoknak rá kell szoktatniuk a tanulókat arra, hogy a megoldás nem mindig egyértelmű. A fekete vagy fehér gondolkodásmód olyan képet ad a diákok számára a nyelvi valóságról, amelyben túlzottan szigorú attitűdökkel viseltetnek az élőbeszédben egyébként természetes nyelvi jelenségekkel szemben. Az előadók szerint a cél egy komplexebb nyelvi tudat kiépítése lenne, amelyet fokozatosan, egyre reflektívabb attitűd fejlesztésével gondolnak elérhetőnek. A három fokozat: a referencianyelvtan eleinte tanácsadóként szolgál a prereflektív tanulók számára, majd magyarázó szerepe lesz a kvázi reflektív tanulók körében, végül a reflektív tanulók kritikus barátjává válik.

A norvég anyanyelvi nevelés híres a gyermekek különböző anyanyelvjárásának és a nyelvi sokszínűségnek a tiszteletben tartásáról. A konferencia norvég résztvevői közül hárman, Heidi Brøseth, Guro Busterud és Mari Nygård (Norwegian University of Science and Technology) azt vizsgálták,

hogyan jelenik meg a norvég nyelvtan a 13–16 éves korosztály tanításához leggyakrabban használt anyanyelvi tankönyvekben, amelyeknek több kutatás szerint – a változatos technikai lehetőségek és a média mellett – még mindig a legnagyobb befolyásuk van világszerte a tanításban. A szerzők a tankönyvekben található grammatikai tartalom nagy részét helyesnek találták. A problémát viszont két dolog jelentette: az integráció hiánya és az egyszerűsítés. A nyelvtani információk minősége bár megfelelő, mennyiségét az előadók csekélynek tartják, az egyes fejezetekben leírt ismeretek pedig nem épülnek egymásra. A tankönyvek a megértés elősegítése érdekében egyszerűsíteni igyekeznek a tananyagot, a szerzőknek azonban úgy tűnik, hogy ezzel inkább megnehezítik a tanulók dolgát. Az előadók hangsúlyozták: azért hívják fel a figyelmet a vizsgált tankönyvek problémáira, hogy azok majdani megoldása elősegítse azoknak a céloknak az elérését, amelyeket a norvég nemzeti alaptanterv is tartalmaz. E célok egyike a nyelvtani ismeretekben szerzett jártasság, amely által a tanulók megértik, hogyan működik nyelvük általában, így képessé válnak tudatosan felismerni és elkülöníteni egymástól a norvég nyelv két fő, iskolában is tanított változatát: a nynorsk és a bokmål nyelvjárást.

Annak a jelentőségét, hogy az anyanyelv felfedezése a nyelvi variabilitás megismerésén, a tanulók saját változatos nyelvhasználatának a megtapasztalásán keresztül, arra alapozva történjék, francia kutatók is hangsúlyozták a konferencián, például Eleni Valma (Université Catholique de Lille – Université Cergy-Pontoise), valamint Marie-Laure Elalouf (Université de Cergy-Pontoise) és Marie-Noëlle Roubaud (Université d'Aix-Marseille-ADEF) is. Isabel Sebastião (Universidade do Porto) a legnépszerűbb portugál nyelvtankönyveket elemezte a norvég előadáshoz hasonló szempontok szerint.

E rövid beszámolóból is látható: a világ különböző pontjairól érkező szakemberek sokszor ugyanazt a kérdést vizsgálják saját nemzetük sajátosságai szerint, a konferencia pedig remek lehetőséget adott a kapcsolódási pontok megtalálására, az egymástól való tanulásra és a tapasztalatcserére. A problémák néhány nemzet esetén megegyeznek, máshol más kérdések állnak a középpontban, a cél viszont azonos: az anyanyelvi nevelés különböző aspektusainak a színesítése, felfrissítése, akár megújítása a nyelvhasználat terén is tudatos generációk kiművelése érdekében.

A konferencia egyik legfontosabb tanulsága az volt, amelyet számos előadó is megfogalmazott a prezentációja végén: az éveken, akár évtizedeken át végzett kutatások és bemutatásuk akkor válik igazán hasznossá és nyeri el értelmét, ha az eredményekről a gyakorló pedagógusok is értesülnek, és ha lehetőség nyílik a két csoport tagjai – az egyetemi oktatók és kutatók, valamint a közoktatás képviselői – közötti folyamatos, mindkét irányból érdeklődést mutató kommunikációra. A háromnyelvű (katalán, spanyol, angol) barcelonai konferencián, noha nem minősült továbbképzésnek, sok pedagógus vett részt hallgatóként, akik szintén megosztották saját tapasztalataikat az előadókkal és a közönség többi tagjával. Nemcsak a szünetekben, hanem a szekció-előadások között is gyakran alakult ki élénk párbeszéd, amely bizonyosan építőleg hat minden résztvevő munkájára.

A tanulmány az EFOP 3.6.1-16-2016-00015 azonosítószámú „Pannon Egyetem átfogó intézményfejlesztése az intelligens szakosodás elősegítése érdekében” című projektje keretében készült.

Parapatics, Andrea: Conference in Spain on the relation between teaching grammar and metalinguistic awareness (Third International Conference on Teaching Grammar)

Az írás szerzőjéről

Parapatics Andrea

tudományos munkatárs, Pannon Egyetem Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar Magyar és Alkalmazott Nyelvtudományi Intézet, Veszprém

parapatics.andrea[kukac]gmail.com